

Mukaddime

Merciuyûn Zaferi'nin (575/1179) Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin Kudüs'ü Fetih Serüvenindeki Yeri

Abdulkadir Turan

ORCID: [0000-0002-9417-089X](https://orcid.org/0000-0002-9417-089X) | E-Mail: abdulkadirturan@halic.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Halic Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

ROR ID: <https://ror.org/022xhck05>

Öz

Nüreddin Mahmud Zengî'nin (541-569/1146-1174) vefatının ardından yerine küçük yaşlardaki oğlu Melikü's-Sâlih İsmail (569-577/1174-1181) geçti. Ancak bu süreçte Şam'ın (Bilâdü's-Şam) birliği bozuldu; Şam-Mısır birliği de dağılma riski ile karşı karşıya kaldı. Nüreddin Mahmud Zengî'nin Mısır naibi Selâhaddîn-i Eyyûbî (567-589/1171-1193), Dımaşk'taki emirlerin daveti üzerine Mısır'dan Şam'a geçerek Dımaşk, Hama ve Humus gibi önemli merkezleri hâkimiyeti altına aldı. Ancak Halep; Musul Atabegi II. Seyfeddin Gazi (565-576/1170-1180) ile ittifak içinde ona karşı direndi. Selâhaddîn, bu ittifakı Tel Harra ve Tel Sultan savaşlarında yendikten sonra 571/1176'da onlarla anlaşarak yeniden Mısır'a geçti. Sultan, Mısır'daki hazırlıkların ardından 573/1177'de Kudüs Haçlı Krallığına karşı Mısır üzerinden Gazze-Askalân seferine çıktı. Ne var ki Kudüs'e epey yaklaşmışken Remle civarındaki Mont Gisard'da Haçlı baskınına uğrayıp kayıplar vererek Kahire'ye dönmek zorunda kaldı. Bu hâl içerisinde Şam'daki emirler, Haçlılara karşı mücadelede yetersiz kalırken Selâhaddîn, 573/1178'de yeniden Şam'a geçti ve Haçlılara karşı mücadeleyi oradan sürdürerek 575/1179'da merkezinde Merciuyn Zaferi'nin yer aldığı, peş peşe başarılar kazandı. Yeğeni Ferruḡşah'ın (578/1182) da maharetiyle Haçlıların önemli isimlerini esir aldı ve Haçlılar için stratejik bir öneme sahip olan Beytü'l-Ahzan Kalesi'ni yıktı. Merciuyn Zaferi, Kudüs Haçlı Krallığı üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilere yol açtığı gibi, Şam'da Müslümanların birliği üzerindeki etkileri ile de Kudüs'ün fethine giden yolu açtı. Merciuyn Zaferi, aynı zamanda Selâhaddîn'in Remle yakınlarında 573/1177'de aldığı yenilginin de bir rövanşı olarak telakki edilebilir. Çalışmada bu bağlamda Merciuyn Zaferi'nin Selâhaddîn'in Kudüs'ü fethi serüvenine katkısı işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Eyyübîler, Selâhaddîn-i Eyyûbî, Merciuyn Zaferi, Beytü'l-Ahzen Kalesi, Eyyübîler.

Atıf Bilgisi (APA 6):

Turan, A. (2025). Merciuyn Zaferi'nin (575/1179) Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin Kudüs'ü Fetih Serüvenindeki Yeri. *Mukaddime*, 16(2), 341-362.
<https://doi.org/10.19059/mukaddime.1713729>

Makale Geliş Tarihi: 04.06.2025
Makale Kabul Tarihi: 24.09.2025

The Victory of Marj 'Uyûn (575/1179) and Its Contribution to Saladin's Conquest of Jerusalem

Abdulkadir Turan

ORCID: [0000-0002-9417-089X](https://orcid.org/0000-0002-9417-089X) | E-Mail: abdulkadirturan@halic.edu.tr

Asst. Prof., Haliç University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History

ROR ID: <https://ror.org/022xhck05>

Abstract

Following the death of Nûr al-Dîn Maḥmûd Zangî in 569/1174, his young son al-Malik al-Şâlih Ismâ'îl succeeded him; however, the unity of Syria was disrupted, and the cohesion between Damascus and Egypt faced the risk of dissolution. Nûr al-Dîn's deputy in Egypt, Şalâh al-Dîn al-Ayyûbî (567-589/1171-1193), responded by coming to Damascus and taking control of the city and its surroundings. Nonetheless, Aleppo resisted him in alliance with the Atabegate of Mosul. In 571/1176, Şalâh al-Dîn reached an agreement with this alliance and returned to Egypt, where he sought to continue the struggle against the Crusader Kingdom of Jerusalem through a campaign from Egypt to Gaza and Ascalon in 573/1177. However, he was ambushed by Crusader forces at Mont Gisard, near Ramla and retreated to Cairo. While Damascus proved ineffective in the fight against the Crusaders, Şalâh al-Dîn returned to Damascus in 573/1178 and resumed the struggle from there. This marked the beginning of a phase of successive victories, culminating in the Battle of Marj 'Uyûn in 575/1179. The victory at Marj 'Uyûn had significant consequences for both the Crusader Kingdom of Jerusalem and the unity of Muslims in Damascus, ultimately paving the way for the conquest of Jerusalem. In this article, the contribution of the Battle of Marj 'Uyûn to Şalâh al-Dîn's campaign to conquer Jerusalem is examined within this context.

Keywords: Islamic History, Ayyubids, Şalâh al-Dîn al-Ayyûbî, Marj 'Uyûn Victory, Castle of Bayt al-Ahzan.

Citation (APA 6):

Turan, A. (2025). Merciuyûn Zaferi'nin (575/1179) Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin Kudûs'ü Fetih Serüvenindeki Yeri. *Mukaddime*, 16(2), 341-362.
<https://doi.org/10.19059/mukaddime.1713729>

Article Date of Submission: 04.06.2025

Article Date of Acceptance: 24.09.2025

Giriş

Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin (567-589/1171-1193) Kudûs'ün fethinden (583/1187) önce Haçlılara karşı büyük başarısı genellikle Hittîn galibiyetiyle (583/1187) anlatılmaktadır. Kudûs'ün kapılarını açan Hittîn galibiyetinin önemi göz ardı edilemez. Ne var ki her tarihi vaka, neticeler getirdiği gibi, daha önceki vakaların da bir neticesidir. Kudûs'ün fethinin yolunu açan Hittîn'deki zafer de bu mahiyette Selâhaddîn'in bir dizi faaliyetinin neticesinde gerçekleşmiştir. Öte yandan neredeyse mağlubiyet-galibiyet denklığında Hittîn Savaşı, Remle Vakası (573/1177) ile birlikte anılmaktadır. Bu sebepten, Selâhaddîn'in Kudûs'ün fethi öncesindeki serüveni, âdetâ Remle-Hittîn aralık ve karşılığında kalmaktadır.

Remle Vakası ile kastedilen, Selâhaddîn'in 20 Cemâziyelevvel-15 Cemâziyelâhir 573 (14 Kasım- 9 Aralık 1177) tarihleri arasında gerçekleştirdiği Gazze-Askalân seferi sırasında, Filistin'in Remle beldesi yakınlarındaki Mont Gisard'da Haçlılar tarafından uğradığı baskındır. Selâhaddîn, Mont Gisard'da ölümle burun buruna gelmiş, teçhizatının çoğunu kaybetmiş, aralarında yakınlarının ve büyük emirlerinin de bulunduğu askerleri öldürülmüş ya da esir düşmüştür. Nihayetinde Selâhaddîn'in amacına ulaşmadan Mısır'a dönmek zorunda kaldığı bu vaka bir yenilgi olarak elbette küçümsenemez. Ama Remle'de ya da Batılı kaynaklarda geçtiği gibi Mont Gisard Muharebesi'nde yaşananları, Hittîn Muharebesi ile kıyaslamak, ilmî olmaktan çok, destansı anlatımlarla ilgili görünmektedir. Zira Hittîn Savaşı'nın aksine Remle'de yenilen taraf, kayıplar vermişse de toprak kaybetmediği gibi, kayda değer bir durgunluk dahi yaşamamıştır.

Çalışmaya konu olan Mercuiyûn Zaferi ile kastedilen ise Selâhaddîn'in 2 Muharrem 575/ 9 Haziran 1179'da Bânyâs yakınlarında, Tel Kadî mevkiinde Mercuiyûn tepesinde Haçlılara karşı kazandığı zaferdir. Kudûs'ün Haçlılarca istilası ve Müslümanlarca yeniden fethi, yirminci yüzyılın Haçlı Seferleri araştırmacılarından Stevenson (1907, s. 3) ve Runciman'ın (2008, C 2, s. 66) da ifade ettikleri gibi, Hristiyan ve Müslümanların iç birliği ile doğrudan ilgilidir. Bu çalışmanın tezine göre, Remle'den on sekiz ay sonra gerçekleşen Mercuiyûn Zaferi, Haçlı birliğini olumsuz etkilerken Müslümanların Şam'daki (Bilâdü's-Şam) birliğine katkı sağlamıştır. Zafer, Selâhaddîn'in Nüreddin Mahmud Zengî'nin (541-569/1146-1174) yerini almasıyla ilgili Remle'den kaynaklanmış olması muhtemel kuşkuları bertaraf ettiği gibi, Hittîn Zaferi'ne giden yolu da açmıştır. Bu münasebetle Kudûs'ün fethine katkı sağlamıştır. Mercuiyûn Zaferi, buna rağmen, kaynak ve araştırmalarda genellikle sair vakalar içerisinde geçirilmiştir.

Literatür taraması yöntemiyle yapılan bu çalışmanın amacı, Mercuiyûn Zaferi hakkında mekân ve muharebe kayıpları gibi ayrıntıları ortaya koymaktan öte, bu zaferin Selâhaddîn'in serüvenindeki yerini tespit etmek ve Kudûs'ün fethine katkısı ortaya koymaktır. Çalışmada işlendiği üzere Mercuiyûn Zaferi, Selâhaddîn'in Remle yenilgisinin ardından Haçlılara karşı mücadeleyi Şam'dan yürütmesiyle doğrudan ilgilidir. Bu zafer, Selâhaddîn'in Şam'a hâkim olması, Şam'da yönetimini istikrara kavuşturup Haçlılarla mücadele için gerekli önlemleri almasının neticesinde kazanılmıştır. Çalışmada bu nedenle söz konusu zafer, bu arka planla birlikte ele alınmıştır. Çalışmanın özgün konusu ve tespitleriyle literatüre katkı sağlaması umulmaktadır.

1. Selâhaddîn'in Şam ile Mısır'ın Birliğini Koruma Mücadelesi

Nüreddin Mahmud Zengî Devri'nde (541-569/1146-1174), Eseddüddîn Şîrkûh'un 564/1169'da Mısır'a hâkim olup Fâtûmî Halifesi el-Âdîd-Lidînillâh'a (555-567/1160-1171) vezir olmasıyla, Şam-Mısır birliğine ulaşılmıştır. Aynı yıl Şîrkûh'un vefatı ve yeğeni Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin onun yerini almasıyla bu birlik, istikrar bulmuşsa da Nüreddin'in 569/1174'te vefatıyla akamete uğramakla yüz yüze kalmıştır.

Nüreddin'in ardından on bir yaşındaki oğlu Melikü's-Sâlih İsmail (569-577/1174-1181), babasının yerine sultan olmuştur. Haçlılar, onun yaşıyla ilgili oluşan sorunlardan aldıkları cesaretle Dimaşk yakınlarına kadar gelip Bânyâs Kalesi'ni kuşatmışlardır. Dimaşk, onlara karşı asker seferber edemeyince onları Selâhaddîn ile korkutmuş, mal ile ikna etmiş ve bazı esirlerini de salmasıyla uzaklaştırabilmiştir. Selâhaddîn, bunu haber alınca Şam'daki yöneticilere mektup göndermiş, "Aranızda bana denk biri olsaydı Nüreddin, Mısır'ı benim yerime ona teslim ederdi ve ölüm onu yakalamasaydı oğlunun hamiliğini bana bırakırdı." (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 58, 60; İbnü'l-Adîm, 1996, ss. 359-362) demiştir. Selâhaddîn, bu ifadeyle, Haçlılara karşı mücadele kabiliyetiyle ülkeye hâkim olma hakkı arasında ilişki kurmuş ve Nüreddin'in konumuna talip olduğunu beyan etmiştir. Buna karşı Nüreddin'in yeğeni Musul Atabegi II. Seyfeddin Gazi (565-576/1170-1180) bağımsızlığını ilan ederek Musul ile Halep arasındaki beldeleri ele geçirirken (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 58-59; İbnü'l-Adîm, 1996, ss. 360-361; İbn Vasil 1957, ss. 5-6) Nüreddin zamanında Seyfeddin'in yanına naib olarak verilen (566/1171) Sa'adeddin Gümüştegin, Musul'dan Halep'e kaçmıştır. Birliği zedeleyen bu gelişmelerin yanında Halep'te Sünniler ve Şiîler arasında çatışma çıkmıştır. Gümüştegin ve Şiîler arasındaki uzlaşa ile Nüreddin'in ilk günlerinden beri Halep yönetiminde çok yakınında yer alan Dayeoğulları bertaraf edilip hapse atılırken şehrin yönetiminde Gümüştegin öne çıkmıştır. Dimaşk'taki emirler, Gümüştegin'in Şam'a hâkim olup kendilerini Dayeoğulları gibi hapse atmasından endişe duyarak Melikü's-Sâlih'in Dimaşk'tan Halep'e geçmesine razı olmuşlardır. Aynı emirler II. Seyfeddin Gazi'yi Dimaşk'a davet etmişlerse de onu ikna edememişlerdir. Buna karşı Gümüştegin ve Şiîlerden oluşan Halep yönetimi, Nüreddin'in vefatının ardından ele geçirdiği bölgelerin kendisine kalması koşuluyla II. Seyfeddin Gazi ile de anlaşmıştır. Bu hâl karşısında Dimaşk'taki emirler, çözümü Selâhaddîn'i Şam'a davet etmekte bulmuşlardır (Bündarî, 1979, ss. 74-77; İbnü'l-Adîm, 1996, ss. 362-365; Sibt İbnü'l-Cevzî, 2013, C 21, ss. 227-228; İbn Vasil, 1957, C 2, ss. 7-11). Bu sırada Selâhaddîn, Haçlıların İskenderiye'ye yönelik deniz saldırıları ve Kenz isimli eski Fâtûmî emirinin isyanıyla meşguldü. Her iki sorunu da başarıyla defettikten sonra Şam'a geçmiş (570/1174); Dimaşk, Hama ve Humus gibi Şam'ın önemli şehirlerini ele geçirmiş, böylece Şam'ın merkezine hâkim olup Halep önlerine gelmiştir (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 64-67; Bündarî, 1979, ss. 73-77; İbn Şeddâd, 1375H, ss. 89-93; İbnü'l-Adîm, 1996, ss. 365-366; Sibt İbnü'l-Cevzî, 2013, C 21, ss. 228-229; İbn Vasil, 1957, C 2, ss. 11-23).

Selâhaddîn, Halep yönetiminin direnişine rağmen şehre girmekte ısrar etmiştir. Gümüştegin, onun ısrarına karşı Nüreddin'in Haçlı karşıtı siyasetini yok sayarak kapsamlı bir ittifaka yönelmiştir. Halep'i Selâhaddîn'den korumak için, II. Seyfeddin Gazi'den yardım dilemiş, Haşhaşi (Nizari-İsmâilî) Şeyhi Sinan'a haber gönderip çok mal vererek onu Selâhaddîn'i öldürmek üzere suikastçılar göndermeye ikna etmiştir. Gümüştegin, aynı zamanda Nüreddin günlerinden beri Halep'te esir tutulan Renaud de

Châtillon ve Joscelin de Courtenay gibi¹ Haçlı liderlerini serbest bırakıp Selâhaddin'in Şam'da ele geçirdiği beldelere saldırmaya teşvik etmiştir (Bündârî, 1979, s. 83; İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 67-68; İbnü'l-Adîm, 1996, ss. 366-367 Karakuş, 2018, 91-118; Karakuş, 2018, s. 2080). Bu, Şam'da Haçlılara karşı Müslüman ittifakını bozan ve Selâhaddin'e karşı Halep-Musul ittifakının, Halep-Musul-İsmâîli-Haçlı ittifakına dönüşmesi gibi, oldukça riskli bir girişimdi. Nüreddin'in hemen ardından Kudüs Haçlı Kralı Amaury da ölmüş (11 Temmuz 1174), yerine gelecek olan yegâne oğlu IV. Baudouin, cüzzamlı ve yaşı küçük olduğundan Kudüs Haçlı Krallığının idaresi vasilik üzerinden Trablus kontu III. Raymond'a kalmıştı. Raymond, Trablus Kontluğunun yanında bu yolla Kudüs Haçlı Krallığının da yönetimini vekaleten üstlenip Haçlı birliğini korurken (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 67-68; Küçüksipahioğlu, 2006, ss. 174-177) Halep'te bırakılan esirlerle Doğu Akdeniz'deki Haçlı unsurları, liderlik açısından Nüreddin öncesindeki kayıplarını telafi eder gibi olmuşlardır.

Selâhaddin, Haşhaşilerin suikast girişiminden son anda kurtulurken Raymond'un Humus'a yöneldiğini haber alıp Halep çevresini terk ederek Humus taraflarına geçmiştir. Bunun üzerine Raymond, Humus'tan uzaklaşırken Selâhaddin, Ba'lebek'e gidip şehri teslim almıştır. Musul Atabegi II. Seyfeddin Gazi ise Gümüştegin'in çağrısı üzerine çok sayıda askeri, kardeşi İzzedin Mesud'un komutasında Şam'a göndermiştir. Selâhaddin, onları Kurun-i Hama'da yenmiş (Şevval 570/Mayıs 1175) ama Melikü's-Sâlih adına hutbe okumaya ve onun adını sikkelerde yazmaya son verirken uzlaşmayı seçerek Halep dahil, elindeki beldeleri ona bırakmıştır. Abbâsî Halifesi Müstazî-Biemrillâh da (566-575/1170-1180) Kurun-i Hama'dan sonra Selâhaddin'e hil'at göndererek onun Şam'daki faaliyetlerini onaylamıştır (Bündârî, 1979, ss. 83-89; İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 65-70; İbnü'l-Adîm, 1996, ss. 366-368; Ebü'l-Farac İbnü'l-İbri, 1986, s. 192).

Şam'daki ilk faaliyetlerinin ardından Hama'yı dayısı Şihâbeddin Mahmud el-Hârimî'ye, Humus'u ise amcasının oğlu Nasirüddin Muhammed b. Esedüddin Şirkûh'a bırakan Selâhaddin, Kurun-i Hama'dan bir yıl sonra Musul-Halep Zengileri ile Mardin-Hasankeyf Artukluları ittifakına karşı, Tel Sultan Savaşı'nı (Şevval 571/Nisan 1176) kazanarak onlarla sulh yapmış ve bir daha bu sulhu bozmayacaklarına dair yeminleşmiştir (Bündârî, 1979, ss. 90-106; İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 74-77; İbnü'l-Adîm 1996, ss. 368-371; Sibt İbnü'l-Cevzî, 2013, C 21, ss. 237-238, İbn Vasil, 1957, C 2, ss. 38-46). Böylece Şam'da açık bir üstünlük kazanmıştır.

Selâhaddin, Haşhaşilerin ana karargâhları Masyaf'ı muhasara ettikten sonra onları sulha zorlamış ve Şam'daki durumun nispeten kontrol altına alındığını düşünüp Rebîülevvel 572/Eylül 1176'da Dimaşk'tan Mısır'a hareket etmiştir (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, s. 81; Bundârî, 1979, s. 114; Sibt İbnü'l-Cevzî, 2013, C 21, ss. 239, 242). Fakat onun Mısır'a geçmesinden sonra Şam'ın Haçlılara karşı savunulmasında sorunlar görülmüştür. Haçlılar, Selâhaddin'in Mısır'a geçmesinden bir süre sonra Ba'lebek'e bağlı el-Bikâ'a saldırmışlardır. Ba'lebek naibi İbnü'l-Mukaddem, onlara karşılık vermiş ve onlardan bir kısmını ortadan kaldırırken iki yüz kadar da esir almıştır. Ama Haçlıların Dimaşk çevresine yönelik saldırılarında Selâhaddin'in ağabeyi ve Dimaşk naibi Şemsüddeve Turan Şah (ö. 576/1180) aynı kabiliyeti gösterememiştir. Turan Şah ile İbnü'l-Mukaddem ile arasında uyumun olmaması Haçlılara avantaj sağlıyor; Şam'daki

¹Devrin birden çok kaynağına göre serbest bırakılan esirler arasında Trablus Kontu III. Raymond da vardır (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, s. 68; İbnü'l-Adîm 1996, s. 367; Ebü'l-Farac İbnü'l-İbri, 1986, s. 192; Mihael, 1995, C 5, s. 250). Kâtip İmâdüddin ise Raymond'un Nüreddin'in son günlerinde serbest bırakıldığını kaydetmiş (Bündârî, 1979, s. 83-84); İbn Vasil onu esas aldığı gibi (İbn Vasil, 1957, C 2, s. 24); Runciman (2008, C 3, s. 330) ve Küçüksipahioğlu (2006, s. 172-173) da ona itibar etmişlerdir.

riskleri artırıyordu. Aynü'l-Cerr mevkiinde Dimaşk askerleriyle yaşanan savaşta Haçlılar, Müslümanlara zayıat vermişler ve aralarında Dimaşk ordusunun önde gelenlerinden Seyfeddin Ebû Bekr b. es-Selâr'ın da bulunduğu pek çok Dimaşk askeri Haçlılara esir düşmüştür (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 81-82).

Dimaşk, Humus, Hama ve Halep gibi Şam beldeleri ile Haçlı istilasını altındaki Müslüman beldeleri yan yana hatta iç içeydi. Nüreddin, Mısır'a hâkim olduktan sonra Haçlılarla mücadelede Mısır'a sorumluluk yüklemişse de (Turan, 2024, s. 210) tabii olan Haçlılarla mücadelenin Şam'dan yürütülmesiydi. Nüreddin'in vefatından Selâhaddîn'e Dimaşk ve çevresine hâkim olup Mısır'a geçmesine kadar, Müslümanların Haçlılarla mücadelesi konusunda izlenen gerçeklik şuydu: Haçlıların Kudûs'ü istilasından (492/1099) Nüreddin'in vefatına (569/1174) kadar Haçlılara karşı mücadelenin merkezi olan Şam, Nüreddin'in ardından birliğini kaybetmiş ve kendi başına Haçlılara yönelik akınlar yapmak bir yana kendisini savunmaktan bile aciz kalmıştır.

2. Merciuyn Zaferi'nin Arka Planı Olarak Remle Vakası

Selâhaddîn, Şam'ın Nüreddin sonrası parçalı ve karmaşık hâli karşısında, Mısır'da işlerini yoluna koyduktan sonra 573 Cemâziyelâhir ayının sonlarında (14-23 Aralık 1177) Kudûs Haçlı Krallığı egemenliğindeki Filistin beldelerine yönelik Mısır üzerinden sefere çıkmıştır. Bu doğrultuda Akdeniz sahilindeki Askalân çevresinde karşılaştığı Haçlıları kılıçtan geçirmiş, Kral IV. Baudouin'in de bulunduğu Askalân şehrini birkaç gün kuşatmıştır. Kral, karşısına çıkmayınca çevredeki Haçlıları esir alıp Kudûs'e doğru yol almıştır. Ne var ki Kral IV. Boudouin, Gazze'de bulunan Tapınak şövalyelerini yardıma çağırması ve Selâhaddîn, Remle yakınlarındaki bir vadiden geçerken baskına uğramıştır. Kendisi ve yeğeni Takiyüddin Ömer, Haçlılara karşı cesaretle savaşırken Takiyüddin'in çocuk yaşlardaki oğlu Ahmed şehid düşmüştür. Takiyüddin'in diğer oğlu Şahinşah esir alınmış, bu esnada Selâhaddîn de ancak muhafızları tarafından baskın yerinden uzaklaştırılabilmiştir. Etrafa dağılan bazı askerleri Haçlılar tarafından katledilmiş, aralarında Fakih İsa el- Hakkârî'nin bulunduğu bazıları da bedeviler tarafından yakalanıp Haçlılara teslim edilmiştir. Fakih İsa'nın kardeşi de esirler arasındaydı (Bündârî, 1979, ss. 130-134; İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 85-86; Lee, 2017, ss. 175-178).

Selâhaddîn, baskın yerinden uzaklaşırken tedbirleri elden bırakmamış; kendisine öldüğüne dair şayiaları önlemek için Mısır'a hecin denen hızlı develer ve posta güvercinleriyle haber yollamıştır (Karakuş, 2023, ss. 210-211; Hindley, 2010, s. 141). Çöllere dağılan askerlerini Beni Kinâne Araplarından bulduğu kılavuzlarla bulup toplamış, ordusunun düzeninin yeniden sağlayıp Kahire'ye doğru yol almıştır. 15 Cemâziyelâhir 573'te (9 Aralık 1177) Kahire'ye varırken durumun vahametini kardeşi Turan Şah'a yazdığı mektupta "Ant olsun ki çok kez ölümle burun buruna geldik fakat Allah, bizi sadece olmasını istediği bir iş için kurtardı." sözleriyle açıklamış (İbnü'l-Esîr, 2003, ss. 85-86; Runciman, 2008, C 2, ss. 348-349), böylece durumun vahametini ifade ederken Kudûs'ün fethi hedefini kollamaya devam ettiğini de dile getirmiştir.

Selâhaddîn'in Remle yakınlarında Mont Gisard'da uğradığı baskın, İbnü'l-Esîr tarafından ordusunun disiplinsizliği, askerlerin ganimetlere yönelmesi ve etrafında az sayıda askerin kalmasıyla açıklanmıştır (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, s. 86). Haçlı tarihçisi Willermus Tyrensis (William of Tyre/Surlu William, ö. 1186) ise Müslümanların atlarının yorgun olmasına dikkat çekmiştir (Lyons ve Jackson, 2006, s. 158). Selâhaddîn'in yanında bulunan Kâtip İmâdüddin el-İsfahânî de seferin zorluğundan şikâyet etmiş, yolun kumlu ve ihtiyaçları karşılayacak imkânlardan uzak olduğunu ifade

etmiştir (Bündârî, 1979, s. 127; Lyons & Jackson, 2006, s. 156).

Kahire ile Filistin beldeleri arasında, bugünkü ölçümlerle yaklaşık 500 km mesafe vardır. Selâhaddin, her ne kadar Filistin sınırındaki el-Ariş'te bir süre dinlenmişse de ordusunun Kahire'den oraya varıncaya kadar yorulduğu ve binekleri için yem sorunu yaşadığı muhakkaktır. Selâhaddin'in dönüş yolunda karşılaştığı çöl koşulları ve susuzluk da bunu göstermektedir (Lyons & Jackson, 2006, s. 156).

Hristiyan kaynakları Remle civarındaki Mont Gisard'da yaşananları Selâhaddin aleyhinde ve Haçlılar lehinde, Eyyûbî ailesinin yıldızının soluklaşması, Müslümanlarının belinin kırılması, Selâhaddin'in günlerce evine kapanıp yas tutması gibi ifadelerle dramatik hâle getirerek destansı anlatmışlardır (Özer, 2018, s. 195). Runciman, Hindley ve Lee gibi araştırmacılar da aynı tutumu sergilemişlerdir. Runciman (2008), Mont Gisard'da yaşananlarla Selâhaddin'in itibarının büyük ölçüde zedelendiğini öne sürmüştür (C 2, ss. 348-349). Hindley (2010), yaşananları "utanç verici bir yenilgi" olarak değerlendirmiştir (s. 141). Haçlıların Mont Gisard'da Türk saflarının arasına kurtlar kadar çevik, alevler kadar ateşli daldığını öne süren Lee (2017), bu destansı yaklaşımla Mont Gisard'ı Haçlıların en büyük zaferlerinden biri olarak görmüştür (ss. 173-178). Oysa bu yenilgi, Haçlıların asker sayısı bakımından üstünlüğüne rağmen (Lyons & Jackson, 2006, s. 156) onların anlattığı kadar, Haçlılar için büyük bir zafer değildir. Zira Selâhaddin, Haçlıların zaferlerinin sonucunu almasına izin vermeden Filistin'den uzaklaşmayı başarmıştır (Şeşen, 2000, s. 99). Ama bu yenilgiyi küçümsemek de doğru değildir. Nihayetinde Selâhaddin, Kudüs'e çok yaklaşmışken kayıplar vererek geri çekilmiş ve Kudüs'ün fethi on yıl gecikmiştir (Hindley, 2010, s. 141).

Selâhaddin'in Nûreddin'in vefatından sonra Haçlılara yönelik en önemli seferinde aldığı bu yenilginin gözler önüne serdiği ise şudur: Şam'ın desteği olmadan Mısır'dan Kudüs Haçlı Krallığı egemenliğindeki Filistin'e yönelik yapılacak seferlerin akıbeti meçhuldür. Selâhaddin yapısal olarak temkinlidir (Sallâbî, 2010, ss. 275-279) ve bundan sonra, Mısır'dan Kudüs Haçlı Krallığı'na yönelik büyük bir sefer düzenlememiştir.

3. Remle'den Sonra Şam'ın Durumu ve Selâhaddin'in Önlemleri

Haçlılar, Flandre Kontu Philippe de Alsace'ın bölgeye gelmesi ve Bizans İmparatoru Manuel Komnenos (1143-1180) ile ilişkilerini canlandırmaktan cesaret alarak Selâhaddin, Gazze-Askalân Seferi'ne çıkarken Hama'yı kuşatmışlardır (20 Cemaziyülevvel 573/ 14 Kasım 1177). Aslında hedeflerinde Mısır varken Philippe'i ikna edemeyip bir tür zorunluluktan Şam'a doğru harekete geçmişlerdir (Willelmus, 1943, C 2, ss. 417-422; İbn Kesîr, 2006, C 12, s. 276; Lyons ve Jackson, 2006, ss. 149-150, 155). Şehrin hâkimi Mahmud el-Harimî ve oğlu Tüküş (Tokuş) hasta olduklarından Hama, kaybedilmek üzereydi. Ama Renaud de Chatillon ile Kont Philippe arasında çekişme vardı (Runciman C 2, s. 347) ve Selâhaddin'in Şam'daki emirlerinden Seyfeddin el-Meştub, Hama'nın yardımına ulaşmıştır. Hama, bu şekilde ancak çetin bir savaşın ardından Haçlı istilasından kurtulabilmiştir (Bündârî, 1979, ss. 135-136; İbnü'l-Esir, 2003, C 10, ss. 86-87; Ebü'l-Fida, 1997, C 2, s. 140; Şeşen 2000, ss. 99-100).

Hama'da yaşananlar, Şam'da Müslümanların Haçlılara karşı mücadelesinde bir boşluğun bulunduğuna işaret ediyordu. Zira ne Dimaşk'ta bulunan Turan Şah ne Ba'lebek naibi İbn el-Mukaddem, Hama'nın yardımına ulaşmıştır. Hama hâkimi el-Harimî ve oğlu, Haçlıların şehirden uzaklaşmasından sonra üç gün arayla peş peşe vefat

etmişken (Bündârî, 1979, ss. 136-137; İbnü'l-Esir, 2003, C 10, s. 87; Ebü'l-Fida, 1997, C 2, s. 140) Halep'te ise işler, âdeta yolundan çıkmıştır. el-Melikü's-Sâlih İsmail'in veziri Ebû Salih b. el-Acemî, 4 Rebiüevvel 573/31 Ağustos 1177'de cuma günü camiden çıkarken iki İsmâilî tarafından suikastla öldürülmüştür. İbnü'l-Adîm'in (1996) aktardığına göre Gümüştegin, el-Melikü's-Sâlih'in mühürüyle İsmâilîlerin şeyhi Sinan'a mektup göndermiş ve ondan Ebû Salih'i öldürtmesini istemiştir. Gümüştegin'in hilesi el-Melikü's-Sâlih'e duyulan güveni sarsarken Gümüştegin'in Antakya sınırındaki Harim Kalesi'ni Haçlılara vermek istediğine dair haberler de el-Melikü's-Sâlih'e ulaşmıştır. İşin özünde, Haçlı esirlerini serbest bırakan Gümüştegin, Harim Kalesi'ni de tamamen Haçlılara satmak istiyordu (ss. 375-376). el-Melikü's-Sâlih, Ebû Sâlih'in öldürüldüğü ayda Haleplilerin de baskısıyla, Gümüştegin'i yakalayarak ondan Harim Kalesi'ni kendisine teslim etmesini istemiştir. Fakat Gümüştegin, kale önünde feci bir şekilde öldürülürken naipleri kaleyi teslim etmemişlerdir (İbnü'l-Esir, 2003, C 10, s. 87; İbnü'l-Adîm, 1996, ss. 375-376; Ebü'l-Fida, 1997, C 2, ss. 140-141). Haçlılar ise Halep'teki karışıklıktan yararlanarak Harim'i kuşatmışlardır. İbnü'l-Adîm'in (1996) Haçlıların Harim'i kuşatmak için "zannında idiler" diye ifade ettiği üç gerekçe aslında Selâhaddîn'in Şam'a geçiş gerekçelerinin de bir kısmını oluşturmaktadır. Ona göre Haçlılar, Selâhaddîn'in Mısır'da, el-Melikü's-Sâlih'in henüz çocuk ve askerlerinin az olmasından dolayı kaleyi ele geçirme hevesine kapılmışlardır (ss. 375-376).

Haçlıların dört ay süren Harim kuşatması, Şam'daki Hristiyan birliğini de gözler önüne sermektedir. Kuşatmada bölgeye gelen Flandre Kontu Philippe de Alsace bulunduğu gibi, Trablus Kontu ve Çukurova Ermenileri bulunuyordu. Kaledekiler bu Hristiyan birliği karşısında "Selâhaddîn ya Mansur!" diyerek Haçlıları Selâhaddîn ile korkuturken onlar da kaledekilerin direnişini kırmak için Remle'de Selâhaddîn'den ganimet olarak aldıkları çadırı getirip kalenin karşısında kurmuşlardır (İbnü'l-Adîm, 1996, s. 376). Kuşatma bu şekilde dört ay sürerken el-Melikü's-Sâlih Haçlılara "Selâhaddîn, Şam'a varmak üzeredir. Kaledekiler, burayı ona teslim edebilirler." diyerek onları kaleden uzaklaştırmış ama kaledekilerin Haçlılar karşısında verdikleri kayıplardan da yararlanarak kaleyi teslim almış, Serhak isimli bir memlûküne teslim edip Haçlılarla da anlaşmaya varmıştır (Bündârî, 1979, s. 136; İbnü'l-Esir, 2003, C 10, ss. 87-88; İbnü'l-Adîm, 1996, s. 377). Görüldüğü üzere, Nüreddin'den sonra Haçlılara karşı mücadelenin başaktörü Selâhaddîn'dir ama Halep, bunu kabullenmek istememiştir. İşte bu kabullenme hâlini Selâhaddîn'in 575/1179'da Haçlılara karşı kazandığı ve Merciuynûn'un merkezinde yer aldığı zaferler dizisi değiştirecektir.

Selâhaddîn, Harim kuşatması devam ederken 1 Şevval 573/23 Mart 1178'de Mısır'dan hareket etmiş ve 23 Şevval/14 Nisan'da Dimaşk'a varmıştır. Onu bekleyen ilk iş Turan Şah ile İbn el-Mukaddem arasındaki ihtilafın çözüme bağlanmasıdır. Turan Şah, Ba'lebek'e talipti ve İbn el-Mukaddem, şehri teslim etme konusunda Selâhaddîn'i dinlemiyordu (İbnü'l-Esir, 2003, C 10, ss. 91-92; Ebü'l-Fida, 1997, C 2, s. 141) Biri kendi hanedanından diğeri kendisine bağlı bir emir olan iki kişinin Selâhaddîn'e itaat konusundaki tutumları, Şam'ın durumunu gözler önüne seriyordu: Nüreddin sonrasında Şam'da düzen henüz sağlanmamış ve bu mahiyette Ba'lebek meselesi, Selâhaddîn'i dokuz ay uğraştırmıştır (Sibt İbnü'l-Cevzî, 2013, C 21, s. 258).

O dönemde Şam'da şiddetli bir kıtlık ve veba vardı (İbnü'l-Esir, 2003, C 10, s. 92; Ebü'l-Fida, 1997, C 2, s. 141). Selâhaddîn, bunun getirdiği kısıtlayıcıyla Haçlılara karşı ilk anda harekete geçmekten kaçınmasına karşın Haçlılar, üç yandan harekete geçmişlerdir. Kudûs Haçlı Krallığı kuvvetleri, Dimaşk taraflarına yönelirken Antakya Prinkepsi III. Bohemond Şeyzer taraflarına, Trablus Kontu III. Raymond ise bir grup

Türkmene yönelik saldırıya geçmiştir. Ama Selâhaddîn'in Şam'da olması işleri onların aleyhine çevirmiştir. Haçlılar, 574 Rebûlevvel ayında (Ağustos-Eylül 1178) Hama çevresine bir yağma akınında bulunmuşlarsa da Hama'da bulunan az sayıda asker onları uzaklaştırdığı gibi onlardan bir kısmını esir alıp diğer kısmını öldürmüş ve yağmaladıkları malları da sahiplerine iade etmişlerdir (İbnü'l-Esir, 2003, C 10, s. 91).

Selâhaddîn, bu sırada Ba'lebek'i İbn el-Mukaddem'den alıp ağabeyi Turan Şah'a, yeğeni Takiyüddin Ömer'e de Hama'yı vermiştir (İbnü'l-Esir, 2003, C 10, ss. 92-93; Ebü'l-Fida, 1997, C 10, s. 141). Böylece amcasının oğlu Nasirüddin Muhammed, Antakya Prinkepsliğine konumlanmışken yeğeni Takiyüddin de Trablus Kontluğu'na karşı konumlanmıştır (Aşûr, 2010, C 2, s. 50). Mercuiyûn Vakası'ndan önce Bânyâs çevresinde gerçekleştiği anlaşılan bu görevlendirmeye birlikte Selâhaddîn; Mısır naibi olan kardeşi el-Melikü'l-Adil'den de Şam'daki askerleri desteklemek üzere 1500 asker istemiş (Ebû Şame, 2002, C 3, ss. 18-19), Bedevîleri de Beyrut ve Sayda üzerine yağmaya yönlendirmiştir (Aşûr, 2010, C 2, s. 50). Turan Şah, artık Şam'daki kadroda kenarda kalmıştır ve daha sonra Mısır'a yollanmıştır. Dimaşk kuvvetlerinin başında onun yerine Takiyüddin Ömer'in kardeşi Ferruḥşah b. Şahinşah (ö. 578/1182) geçmiştir. Ferruḥşah'ın görevi Kudüs Haçlı Krallığı ile ilgili faaliyetlerdir (Şeşen, 2000, s. 102). Ferruḥşah, Selâhaddîn'in yokluğunda naip, onun yanında ise öncü kuvvetlerin komutanı olarak vazife yapacak ve bundan sonra Haçlılara karşı kazanılan zaferler vefatına kadar (578/1182) onunla anılmıştır. Ferruḥşah, Eyyûbî hanedanının çok seçkin bir mensubudur. Devrin alim ve ediplerinden Şeyh Taceddin el-Kindî'ye bağlanmış bir gazi, seçkin bir şair, cömert bir idareci ve cesur bir askerdir (Bündârî, 1979, ss. 199-200). İbnü'l-Esir'e (2003) göre Selâhaddîn'in hanedan içinde en güvendiği kişiydi (C 10, s. 118).

Eyyûbî hanedanı merkezli bu görevlendirmelerle birlikte Selâhaddîn, onların Mısır'a yönelik muhtemel faaliyetlerini de kardeşi el-Melikü'l-Adil üzerinden takibe alınca Haçlıları kısıp almış ve yenilmeye mahkûm bırakmıştır. Mercuiyûn Zaferi, öncesi ve sonrasında yaşananlarla birlikte, bu kısıp alma sürecinin Haçlılar için tükenişi getireceğinin habercisi olmuştur.

4. Mercuiyûn Zaferi

Dimaşk'ın güneybatısında yer alan Bânyâs şehri ve çevresi, Müslümanların Haçlılara karşı mücadelesinde sınır noktalardandı. Küçük bir şehir olan Bânyâs, II. Haçlı Seferi sırasında Dimaşk Atabegliği tarafından Haçlılara bırakılmış, ardından 1159/1164'te Nûreddin tarafından kurtarılmışsa da çevresi, Haçlılar için önemini korumuştur (Karakuş, 2021, s. 93). Müslümanların sürûleriyle Haçlıların sürûlerinin birbirine karıştığı bölge, bu yanılla sürekli çekişme noktası olduğu gibi, nehri ve deltasiyla atlar için sulama ve otlak imkânı oluştururken yüksek tepeleri ve ağaçlarla kaplı hendekleri andıran dar ve derin vadileriyle kale yapımı ve korunması için de çok uygundu. Haçlılarca Bânyâs'ın kuzeyinde ve şehre üç fersah mesafede inşa edilen muhkem Tibnîn (Toron) Kalesi, Kudüs Haçlı Krallığı ve Trablus Kontluğu ile Akdeniz üzerinden gelen yeni Haçlı kuvvetlerinin buluşma noktalarından biriydi. Haçlılar, bu kale üzerinden Dimaşk-Humus çevrelerine hücum edebilmekteydi (İbnü'l-Esir, 2003, C 9, ss. 469-470; İbnü'l-Âdim, 1996, ss. 347-348; İbn Cübeyr, t.siz, ss. 273-276; Ünal, 2022, 123-158).

Selâhaddîn'in Gazze-Askalân Seferi ve Ba'lebek ile meşguliyeti sırasında Haçlılar, sınırlarını tahkim etmeye yönelmişlerdi. Haçlı orduları başkomutanı ve Toron Kalesi sahibi IV. Onfroi de Toron, Bânyâs-Tibnîn yolu üzerinde Hunin tepesini tahkim

ederken Kral IV. Baudouin de Ölü Deniz'in güneyinde Dımaşk yoluna hâkim bir mevkiye bir kale inşa etmeye başlamıştır. Tapınak şövalyelerinin ısrarıyla, kalenin mevkii olarak Hz. Yakub'un kıssasıyla² ilişkilendirilen ve "İzdiraplar Geçidi" anlamına gelen Mahâzat Beyt al-Ahzân (Beytü'l-Ahzan) diye bilinen geçit seçilmiştir (Aşûr, 2010, C 2, ss. 49-50; Şeşen, 2000, s. 102). Stratejik bir konuma sahip olan kale, Dımaşk'a sadece bir gün mesafedeydi ve İslam hudutlarının güvenliğini tehdit etmekteydi (Bündârî, 1979, ss. 108-109).

Selâhaddîn, Ba'lebek ile meşgulken kalenin inşaatı devam ediyordu. Selâhaddîn kaleyi henüz inşaat sürecinde iken yıkmak istemişti. Ama Ba'lebek sorunu onu uğraştırmaya devam ediyordu, Şam'da kıtlık vardı, fiyatlar oldukça yüksekti. Bundan dolayı o yıl (574/1178) asker bulmak için uygun değildi, mevcut askerler sefere çıkmakta ağır davranıyorlardı (Bündârî, 1979, ss. 158-159; Hindley, 2010, s. 142). Selâhaddîn bu koşullarda, kalenin yıkılması için Haçlılara önce altmış, ardından yüz bin dinar teklif etmiş ama Haçlılar inşaatı sürdürmekte inat etmişlerdir (el-Eyyûbî, 1401H, ss. 24-25; Ebû Şâme, 2002, C 3, s. 18; İbn Vasil, 1957, C 2, s. 82; Aşûr, 2010, C 2, s. 49; Lyons & Jackson, 2006; Runciman, 2008, C 2, ss. 349-350; Hindley, 2010, s. 143). Bunun üzerine Selâhaddîn, kaleyi yerle bir etmeye yemin etmiştir (Ebû Şâme, 2002, C 3, s. 13).³ İbn Ebû Tay ve İbn Şahinşah'a (1410H) göre ise Takiyüddin Ömer, onlara vaat edilen malları Müslümanlardan asker bulmak için dağıtım, onlarla sefere çıkıp kaleyi yıkılım, teklifinde bulunmuş, Selâhaddîn, onun görüşüne uyarak kaleye karşı harekete geçmeyi kararlaştırmıştır (Ebû Şâme, 2002, C 3, s. 18; el-Eyyûbî, 1401H, ss. 24-25).

Haçlılar arasındaki birlik ve Müslümanlar arasındaki ayrılık Haçlılara cesaret veriyordu. Çukurova Ermenileri ile Haçlılar arasında iyi ilişkiler oluşmuşken Antakya Prinkepsi III. Bohemond, 1177'de Bizans İmparatoru Manuel'in yakını Theodora ile evlenmiş, böylece Antakya-Bizans birlikteliği pekiştirilmişti (Runciman, 2008, C 2, s. 350). Trablus Kontu III. Raymond ve Kudüs Kralı IV. Baudouin de birlikte hareket ediyorlardı. Buna karşı Antakya Haçlıları ile Halep arasında anlaşma devam etmekteydi. Selâhaddîn, 574/1179'un baharında Kudüs Haçlı Kralı IV. Baudouin'in, muhkem Tibnîn Kalesi hâkimi Onfroï de Toron ile beraber, Bânyâs çevresinde sürülerini otlatan Müslümanlara karşı yağmada bulunmak üzere geldiğini haber almış, ona karşı, Ferruḥşah'ın komutasında bin kişiden az bir birliği öncü kuvvet olarak yola çıkarmıştır. Ferruḥşah'ın görevi, Haçlıları memleketin içlerine doğru ilerleyinceye kadar izlemek ve onlarla savaşmadan durumu Selâhaddîn'e bildirmektir (Karakuş, 2020, ss. 84-85). Böylece Haçlılar, gafil avlanacaklardı fakat Ferruḥşah, 1 Zilkade 574/10 Nisan 1179'da Tel Harra denen yerde aniden yüz kişilik bir Haçlı birliği ile karşılaşmış, durumu güvercinlerle Selâhaddîn'e haber vermekle birlikte aralarında IV. Baudouin ve Onfroï'nin de bulunduğu Haçlılara karşı hücumla geçmiştir.⁴ Türk okçular kralın atını ve yanında bulunan bazı Haçlıları öldürmüşlerdir. Kralın da öldürülmesine ramak kalmıştır ki Filistin'in kuzeyinde yer alan ve Hz. İsa'nın doğum yeri olarak bilinen Nâsıra beldesinin (Yâkût, 1977, C 5, s. 251) senyörü ile Onfroï, canlarını siper ederek onu yaralı hâlde kurtarmışlardır. Çarpışmalarda Nâsıra senyörü öldürülürken ağır yaralanan Onfroï de on iki gün sonra, kendi inşa ettiği kalede ölmüştür. Selâhaddîn'in yolda haber aldığı

² Sibt İbnü'l-Cevzî (2013), kalenin adını Hısnu Ya'kub (Yakub Kalesi) olarak vermiş ancak kaleye Kasru Ya'kub ve Beytü'l-Ahzan dendiğini de belirtmiştir (C 21, s. 262).

³ Günümüzde İsrail kurumlarınca yapılan çalışmalarda Beytü'l-Ahzan Kalesi'nin, çok az kalıntısına rastlanırken henüz tam bitmeden Selâhaddîn tarafından yıkıldığı düşünülmekte, konunun stratejik önemi ve yapısının muhkemliğiyle takdir edilmektedir (Levitt, 2019).

⁴ Sibt İbnü'l-Cevzî'ye (2003) göre Ferruḥşah, Selâhaddîn'e haber veremeye fırsat bulmadan bizzat öne atılarak savaşmak durumunda kalmıştır (C 21, s. 258).

bu çarpışmada öldürülen Haçlıların sayısı az ise de kayıpları büyüktü (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 92-93; Ebû Şame, 2002, C 3, s. 14; Şeşen, 2000, ss. 102-103). İbnü'l-Esîr'e (2003) göre Onfroï, Müslümanların başına gelen bir belaydı (C 10, s. 93). Runciman'a (2008) göre ise Kudüs Krallığında bütün taraflar ona saygı duyuyordu (C 2, s. 351). Dolayısıyla farklı kliklerde yer alan Haçlıları buluşturan bir konumdaydı.

Tel Harra vakasının ardından Selâhaddîn, Ferruḡşah'ın izinde Beytû'l-Ahzân Kalesi'nin yakınlarına kadar ulaşmışsa da oradan geri dönmeyi tercih etmiştir (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, s. 95; Ebû Şame, 2002, C 3, s. 14) Çünkü kaleyi ele geçirecek koşulların oluşmadığına inanmıştır. Ferruḡşah'ı Haçlıların sahil bölgeleri Bânyâs ile Beyrut arasındaki sahayı yağmalamak için yollamış; Humus'tan Akdeniz sahiline doğru uzanan bölgede yer alan Celile'nin (Yâkût, 1977, C 2, s. 158) civarına da birlikler göndermiştir (Runciman, 2008, C 2, s. 351). Yine vakadan sonra Selahâddin, Turan Şah'ı Mısır'a gönderip Ba'lebek'i Kudüs Haçlı Krallığına karşı hareketleri sürdürecektir olan Ferruḡşah'a bırakmıştır (Ebû Şame, 2002, C 3, s. 14).

Bu faaliyetlerin ardından gerçekleşen Mercuiyûn Zaferi, İslam kaynaklarında genellikle Haçlılarla karşılaşma biçimi ve elde edilen zafer bağlamında kayda geçmiş, olayın ayrıntılarına girilmemiştir. Bu mahiyette üç farklı kaynağımız söz konusudur: Kâtip İmâdüddin el-İsfahânî, Ebû Şame üzerinden Şîi müverrih İbn Ebû Tay ve Selâhaddîn'in muhalifi İbnü'l-Esîr.

Vaka sırasında Selâhaddîn'in yanında bulunan Kâtip İmâdüddîn'e göre Selâhaddîn, Bânyâs yakınlarındaki Tel Kadı'da konumlanmış fakat öncülerinin komutanı Ferruḡşah, 1 Muharrem 575/8 Haziran 1179'da bölgenin doğal yapısının zorlu olup ekinlerin yandığını belirterek etrafa akınlar düzenlendikten sonra, biraz daha kuzey taraflarına açılarak el-Bika' taraflarına geçmeyi önermiş, bunun üzerine birlikler etrafa dağılmıştır. Selâhaddîn, diğer günün sabahında Bânyâs Valisi Samsâmeddîn Ecük ve bazı askerleriyle dolaşırken ağaçların arasında otlayan sığır ve küçükbaş hayvanların kaçıştıklarını gördüğünde bazı çobanlar da gelip düşmanın yakınlardan geçtiğini haber vermişlerdir. Selâhaddîn, öyle olursa istihbarat görevlilerinin kendilerini bilgilendireceğini söyleyerek haberin doğruluğunu sorgulamıştır. Ancak çok geçmeden askerlerinin öncülerinden düşmanın haberini alıp askerlerine "Bineklerinize atlayın ve düşmanı yakalayınız!" diye alarm niteliğinde emirde bulunmuştur. Nehir kıyısında gerçekleşen karşılaşmada Selâhaddîn'in yanında bulunan Bânyâs Valisi Ecük şehid olmuştur. Ama düşman tepeye sıkıştırılmış, vakit akşamı bulurken Selâhaddîn, kesin bir zafer kazanmış, Haçlıların bir bölümü öldürülüp bir kısmı esir alınmıştır. Haçlıların öncülerinin kumandanı ve Müslümanların Baraz İbn Barzân dedikleri Baudouin de İbelin esir alınmış, Kral IV. Baudouin de ancak bir hizmetkârının yardımıyla kurtulmuştur (Bündârî, 1979, ss. 164-165). Karanlık çökerken Selâhaddîn çadırına geçmiş, aralarında Baudouin de İbelin, Tapınak şövalyelerinin üstadı Eudo de Saint Amand, Müslümanların İbnü'l-Komsiye diye söz ettikleri Hüge de Gelilee ve Dımaşk sahilleride yer alan Cübeyl beldesinin (Yâkût, 1977, C 2, s. 109) sahibinin kardeşinin de bulunduğu esirler kendisinin huzuruna getirilmiştir (Bündârî, 1979, ss. 164-165).

Ferruḡşah, Kâtip İmâdüddîn'e muharebenin ilk anında ölüm-kalım savaşı verdiğini anlatmıştır. Vakayla ilgili tek ayrıntıyı ise Ferruḡşah'ın yanında bulunan Hüsameddin Tomrik b. Yunus'tan aktarmıştır. Ona göre Ferruḡşah'ın yanında sadece otuz süvari varken düşmanın altı yüz kişilik bir birlikle bir tepede durduğunu görmüşlerdir. Ferruḡşah, askerlerine iki tarafı ayıran nehri geçmelerini emretmiş ve düşman, hezimete uğramıştır (Bündârî, 1979, s. 167).

Ebû Şâme'nin (2002), İbn Ebû Tay'dan aktardığına göre, Selâhaddîn, Banyâs'taki Tel Kadî'da Mercuiyûn diye bilinen tepede iken 2 Muharrem'de (9 Haziran) askerlerinden bir grubu gazve için Haçlı beldelerine göndermiş, oralardan Ferruhsâh'ın haberlerini beklerken Banyâs çobanlarının sürülerinin kendilerine doğru sürüldüğünü görmüştür. Bunun üzerine Selâhaddîn, "Bu baskındır!" deyip harekete geçme emri verirken çobanlar, Haçlıların nehri geçip kendilerine doğru geldiğini haber vermişlerdir. Haçlıların bin mızraklısı vardı ve tepeden turnağa silahlıydılar. Selâhaddîn, askerleriyle birlikte onların üzerine varmış; düşmandan esir alınan alınmış, diğerleri ağırlıklarını bırakıp kaçmışlardır. Kral, canını son anda kurtarmıştır. "Dendi ki atlılarından biri onu arkasına bindirip kaçırdı." (C 3, ss. 23-24).

Selâhaddîn'in hedefinin Beytül-Ahzân Kalesi olduğunu ifade ederek olayı aktarmaya başlayan İbnü'l-Esir (2003), ise ayrıntılara girmeden Selâhaddîn'in Haçlıların gelişini yiycek bulmak için etrafa gönderdiği adamlarından öğrendiğini, Selâhaddîn'in askerleri Haçlılarla savaşırken onlara yettiğini ve karşılaşmada, Ferruhsâh'ın en büyük gayreti gösterdiğini yazmıştır. Ona göre Müslümanlar önce yenilmeyle yüz yüze kalmışlar ama ardından büyük bir zafer kazanmışlardır. Kral canını kurtarmışsa da çok sayıda Haçlı öldürülmüş veya esir alınmıştır (C 10, ss. 95-97).

Sonraki müverrihlerimizin bu vaka için genellikle, İbn Ebû Tay ve Kâtip İmâdüddin'e itibar ettikleri görülmektedir. Ebû Şâme (2002), Kâtip İmâdüddin'in dilinden vakanın Mercuiyûn'da gerçekleştiğini ve Haçlıların on bin kişi civarında olduğunu (C 3, s. 20); Sibt İbnü'l-Cevzî (2003) de bunun çok büyük bir vaka olduğunu belirtmiştir (C 21, s. 262). İbn Şahinşah, genelde İmâdüddin'e dayanırken Haçlı sayısını "bin mızraklı ve on bin diğerleri" olarak vermiş ama vakanın tarihini Kâtip İmâdüddin'den farklı olarak 8 Muharrem 575/16 Haziran 1179 olarak kaydetmiştir (el-Eyyûbî, 1401H, ss. 16-18). İbn Vasıl da (1957) vakayı İmâdüddin'in anlattıklarını özetleyerek geçerken (C 2, ss. 75-76) 8/14. yüzyıl tarihçisi Zehebî (1985), Haçlı sayısını İbn Şahinşah ile aynı verirken esir sayısını da 275 olarak vermektedir (C 3, s. 67). 9/15. yüzyıl Mısır tarihçisi Makrizî (1997), İbn Şahinşah'ın anlattıklarını tekrarlamıştır (C 1, s. 179).

Vakayı ayrıntılarıyla anlatan devrin Haçlı kaynağı Willelmus Tyrensis'e (1943) göre vakanın sebebi, Haçlı birliğini kıskırtan Selâhaddîn'in Akdeniz sahillerindeki Sayda şehri taraflarına gönderdiği birliklerin Haçlı arazilerini acımasızca tahrip etmeleridir. Kudûs Kralı IV. Baudouin yapılanları haber alınca Trablus Kontu Raymond, Tapınak şövalyelerinin lideri Eudo de Saint Amand ve Baudouin de İbelin'i yanına alıp ona karşı harekete geçmiş, ilk anda Mercuiyûn denen mevkiye öncü birliklerini hezime uğratarak onlardan çok mal almışlardır. Ama Haçlıların bir bölümü Müslümanlardan aldıklarıyla uğraşırken Selâhaddîn, birliklerine yetmişmiş, onları teşvik edip cesaretlendirmiş, Haçlıların üzerine atlamış ve yorgun Haçlılar, utanç verici bir hezime uğramışlardır. Kral ve Trablus Kontu kurtulurken diğer büyük şahsiyetler esir alınmıştır. Gecenin karanlığından yararlanarak etrafta saklanan Haçlılar dahi sabah olunca yakalanıp götürülmüştür (C 2, ss. 440-443).

Willelmus'tan aldıklarını İslam kaynakları ile sentezleyerek aktaran çağdaş Batılı Haçlı araştırmacıları ise vakayı şu şekilde görmüşlerdir:

Selâhaddîn, casuslarının Haçlı hareketliliğini kendisine bildireceğine güvenerek yanında bulunan Bedevileri, Sayda ve Beyrut taraflarındaki ekinleri yağmalamak için göndermiştir (Gibb, 1969, C 1, ss. 572-573). Bunu haber alan Kudûs Kralı IV. Baudouin, Trablus Kontu Raymond'u da yanına çağırarak Taberiyye ve Safed güzergahından

Toron'a gitmişler ve orada iken Ferruhşah'ın ganimetlerle döndüğünü haber alıp onu Ürdün ile Litani Irmağı arasında Mercuiyûn Vadisi'nde yakalamak için kuzeye doğru yol almışlardır. Selâhaddîn, bulunduğu gözetleme noktasından onları görmüş ya da Haçlılar, Selâhaddîn'e karşı baskın düzenlemekte kararsız kalınca Ferruhşah onları fark etmiş, çevredeki çobanlar da Selâhaddîn'e onları haber vermişlerdir (Runciman, 2008, C 2, s. 351; Lyons & Jackson, 2006, ss. 173-174). Haçlılar ilk anda Müslümanlardan bazı ganimetler alınca savaşı kazandıkları zannına kapılmışlar, önce nehrin kıyısında konaklamışlar, sonra bölünmüş olarak bir tepeye çıkmışlardır. O sırada Ferruhşah onların üzerine varırken Selâhaddîn de tepenin güneydoğusundan gelmiş ve tepedeki birliğin Haçlı ordusuyla irtibatı kesilmiştir. Bu hâl içinde süvari Haçlıların çoğu öldürülmüş ya da esir alınmış, Haçlı piyadeleri ise etraftaki yerleşim yerlerine sığınmışlardır (Lyons & Jackson, 2006, ss. 175-176). Kral ve Raymond, Litani Irmağı'nı geçip Beaufort /Şakîf Kalesi'ne sığınmış, suyun öbür ucunda kalan Haçlıların tamamı ya esir alınmış ya da öldürülmüştür. Sahil taraflarına doğru kaçışan Haçlılar ise yolda karşılaştıkları Sayda şehri hâkimi Renaud de Sidon'a durumu anlatmışlar ama Renaud, geride kalan Haçlılarla ilgilenmeden geri dönmüştür (Runciman, 2008, C 2, s. 351; Hindley, 2010, ss. 143-144).

Selâhaddîn, zaferini esirler üzerinden psikolojik savaş boyutuna taşımış; İmâdüddin'in aktardığına göre zaferin kazanıldığı gece çadırında aralarında kendisinin de bulunduğu en çok yirmi adamı ile oturmuş ve esirler kendisine takdim edilmiştir. Selâhaddîn, Haçlı esirlerini psikolojik olarak çökertmeye çalışmış, yetmiş seçkin şövalyelerden olmak üzere sayıları iki yüzü geçen esirlerin kayıtlarını İmâdüddin'e tuttururken yatsı abdestiyle sabah namazını onların karşısında kılmıştır (Bündârî, 1979, s. 166; İbn Kesîr, 2006, s. 281).

İslam kaynaklarına göre, Baudouin de İbelin, yüz elli bin dinar fidye ödeme vaadi ve bin Müslüman esiri serbest bırakarak kendisini kurtarmıştır. Remle'den bu yana Haçlıların elinde esir bulunan Fakih İsa el-Hakkârî ve kardeşinin serbest bırakılması kararlaştırılmış;⁵ Hugue de Galilee, annesi tarafından elli beş bin dinar karşılığında serbest bırakılmıştır (Bündârî, 1979, s. 166; İbnü'l-Esir, 2003, C 10, s. 95) Runciman'ın (2008) kaynaklarına göre ise Selâhaddîn, Baudouin de İbelin için krallara özgü bir fidye olarak yüz elli bin dinar talep etmiş; Baudouin, birkaç ay sonra birkaç bin esirin serbest bırakılması ve istenilen parayı ödemesi vaadiyle kurtulabilmiş; Tapınak şövalyelerinin büyük üstadı ise ölünceye dek Dimaşk'ta mahpus tutulmuştur (C 2, ss. 351-352).

4.1. Mercuiyûn Zaferi'nin Sonuçları

Selâhaddîn, büyük bir zafer kazanmışsa da Haçlılar hâlâ Avrupa'dan yeni gelen şövalyelerle birlikte epey güçlüydü (Hindley, 2010, s. 146). O, buna rağmen Mercuiyûn'da kazandığı zaferi Beytû'l-Ahzan Kalesi'nin üzerine varmakla değerlendirmiş, 10 Rebîülevvel 575/15 Ağustos 1179'da kaleyi kuşatmış ve 24 Rebîülevvel /29 Ağustos'ta kaleyi ele geçirmiştir. Tapınak şövalyeleri, kaleyi ihtiyaç duydukları her şeyle doldurdukları hâlde Selâhaddîn'in kale ile ilgili bütün faaliyetleri sadece on dört gün sürmüştür. Kalede, dinden dönmüş Müslümanlar da bulunuyordu. Bu mürtetler ve Haçlılardan çarh ile ok atanlar öldürülmüştür. Kaleden kurtarılanlar arasında kalenin inşaatında çalıştırılan yüz Müslüman esir de vardı. (Bündârî, 1979, ss. 168-172; İbnü'l-Esir, 2003, C 10, ss. 95-97; el-Eyyübî, 1401H, ss. 25-30; İbn Vâsıl, 1957, C 2, ss. 80-85; Şeşen, 2000, s. 104)

⁵ Sıbt İbnü'l-Cevzî, Fakih İsa'nın Haçlılardan alınacak altmış bin altına karşı kurtarıldığını ifade etmiştir (2013, s. 262). İbnü'l-Esir ise onu bu vakada kurtarılanlar arasında saymamış, sadece altmış bin altın karşılığında kurtarıldığını aktarmıştır (İbnü'l-Esir, 2003, C 10, s. 86).

Beytû'l-Ahzân Kalesi, Kudûs Haçlı Krallığı açısından güvenliğin bir simgesi gibiydi. II. Kılıcarşan'ın Anadolu'da Bizanslılara karşı Miryokefalon Zaferi'nden (1176) sonra, Kudûs'e ulaşmak için karayolları umutları tükenen Haçlılar açısından deniz yolu daha önemli hâle gelmişti ve kale, Haçlıların deniz yollarını Dimaşk'taki Müslüman kuvvetlerine karşı güvenli tutuyordu (Stevenson, 1907, 219). Nüreddin'in vefatından sonra Şam'da Müslümanların birliğinin bozulduğu ve Haçlıların Batı'dan gelen gruplarla cesaretlendikleri bir dönemde Süryani Mihael'e göre kalenin inşa amacı, Haçlıların Dimaşk'a yönelik planladıkları saldırılar için üs olmasıydı (Mihael, 1995, C 5, s. 260).

Kale, Müslümanlara karşı gözetleme kulesi, yol kesme noktası ve bir askeri üs olarak kullanılıyordu. İçerisindeki teçhizatı yüz bin parça ile ifade ediliyordu. Kalede esir alınan Haçlı sayısının 700 (İbn Kesîr, 2006, C 12, s. 279, 282-283), öldürülenlerin ise 1500 olarak ifade edilmesi (Sibt İbnü'l-Cevzî, 2013, C 21, s. 262) kalenin nasıl bir tahkimata sahip olduğu ve hangi amaçla inşa edildiği hakkında bize fikir vermektedir.

Selâhaddîn, Merciuyn'dan önce Beytû'l-Ahzân'ı kuşatmak konusunda epey temkinli davranırken hatta yıkılması için Haçlılara para vermeyi önermişken Merciuyn'dan sonra, kaleyi kuşatıp ateşe vermekten çekinmemiştir. Haçlılar da Merciuyn'dan önce Selâhaddîn'e karşı baskınlar düzenleme hazırlıkları yaparken Beytû'l-Ahzân'ın kuşatılması sırasında Dimaşk'la Kudûs arasında Ürdün taraflarında, aynı adla anılan gölün kıyısında yer alan Taberiye'de (Yâkût, 1977, C 4, s. 17) toplanmışlar ama dindaşlarının kaleden yükselen alevler içinde yandıklarını bilmelerine rağmen Selâhaddîn'e karşı harekete geçme cesareti gösterememişlerdir (Bündârî, 1979, s. 170; İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, s. 96; el-Eyyûbî, 1401H, s. 2). Haçlılar, derhâl anlaşma başvurusunda bulunmuşlardır. Öyle ki kale, surların tahrip edilmesi için yakılan ateşlerin alevleri içinde çökerken Haçlı elçisi, bizzat Selâhaddîn'in yanındadır ve kendi dindaşlarının başına gelen felaketi seyretmek zorunda kalmıştır (Bündârî, 1979, s. 170; el-Eyyûbî 1401H, s. 29).

Tel Harra-Merciuyn ve Beytû'l-Ahzân zaferleriyle, Kudûs Haçlı Krallığı ve Trablus Kontluğu kadrolarının önemli bir kısmı ortadan kalkmıştır. Haçlıların denizden büyük bir destek almaları haricinde toparlanma imkânları epey azalmıştır. Zaferler Müslüman dünyada da çok önemsenmiştir. Sibt İbnü'l-Cevzî'ye (2013) göre Merciuyn ve Beytû'l-Ahzân'ın ardından Kadı Fadıl'ın mektubu Bağdat'a ulaştığında Halife Müstazî-Biemrillâh, ümeranın kapısında tabl çaldırmıştır (C 21, s. 263).⁶ Makrîzî'ye (1997) göre zaferlerin kazanıldığı yıl, Mısır ve Şam'da on yedi bin kişi vebadan ölmüştür (C 1, s. 181). Beytû'l-Ahzân'dan sonra, Selâhaddîn'in ondan çok emiri hastalanıp hayatını kaybetmiştir (Bündârî, 1979, s. 171; el-Eyyûbî, 1401H, s. 30; İbn Kesîr, 2006, C 12, s. 282). Bunun asıl nedeninin Beytû'l-Ahzân'daki sarnıca atılan Haçlı cesetleri ve onlardan yayılan kokular olduğu ifade edilmiştir (Karakuş, 2020^b, ss. 153-154). Avrupa'dan gelen gruplarla güçlenen Haçlılar, bunu Selâhaddîn'den intikam almak için fırsata dönüştürebilirdi oysa sürüklendikleri hâl içerisinde sulh talebinde bulunmuşlardır. Bunun üzerine Selâhaddîn, 576/1180'de onlarla iki yıllık bir sulh anlaşması yapmıştır (Şeşen, 2000, s. 105, Polat, 2015, ss. 153-161).

Merciuyn zaferinin kazanıldığı gün Selâhaddîn'in Mısır açıklarındaki donanması, büyük bir Haçlı filosuna karşı galip gelmiş ve Haçlılardan bin kişiyi esir

⁶ Tabl (davul) ya da nevbet çalmak, genellikle askerî müzik takımının hükümdarın saray veya otağı önünde davul vurarak müzik icra etmesi anlamında kullanılır. Hükümdarlık alameti olduğu gibi, zafer duyurusu için de çalınır (Bozkurt, 1994, s. C 9, s. 53; Özeydin, 2007, s. C 33, ss. 38-43).

almıştır (Bündârî, 1979, s. 166). Selâhaddîn, Mercuiyûn'un oluşturduğu ortamda Mısır'a geçmiş, Akdeniz sahillerinde kaleleri onarıp sur ve burçlar inşa ederek Mısır'ın savunmasını güçlendirme imkânı bulmuş, Donanma Divanı (Divanü'l-Üstûl) oluşturmuş, denizcilikten anlayan bedevîleri donanmanın hizmetine almış, Yemen işleri ile ilgilenmiş, bununla birlikte hakimiyet alanını Kuzey Afrika'da Mağrib'e doğru genişletmiş, içinde bin yedi yüz gemici ile Dimyat sahillerine vuran bir Haçlı gemisine el koymuştur (Makrizî, 1996, C 1, ss. 185-187; Aynî, 2010, ss. 308-310). Böylece Mısır'ın güvenliği sağlanırken yapımı tamamlanan Eyyûbî donanması, bir yandan Batı'dan yeni gelen Haçlıların yolunu kesmiş, öte yandan Haçlıların Kızıldeniz'de faaliyet göstermesinin önüne geçmiştir (İbnü'd-Devâdârî, 1972, C 7, ss. 71-72; Hanki, 1948, ss. 146-151, Karakuş, 2022, 67-72).

Selâhaddîn, aynı süreçte hem Bizans İmparatorluğu hem Renaud de Châtillon'a göre Müslümanlara karşı ılımlı olarak bilinen (Holt, 1999, s. 54) Trablus Kontu III. Raymond'la birer anlaşma yapmış, böylece Hristiyan ve Haçlı birliğini bozarak Renaud de Châtillon'un taşkınlıkları ile de mücadele etmiştir (Makrizî, 1996, C 1, ss. 185-187).

Mercuiyûn Zaferi, dolaylı etkileriyle Kudüs Haçlılarının bölünmesine de yol açmıştır: Kudüs Haçlı Krallığı prensesi Sibylle, nişanlıyken İbelin Kontu Baudouin'e âşık olmuştu. Baudouin, Sibylle ile evlenmesi durumunda Haçlı kralı olacaktı ve bunun Kudüs Haçlı Krallığına istikrar getirmesi bekleniyordu. Ama ikili daha nişanlanmadan Baudouin, Mercuiyûn'da esir düşmüş ve serbest bırakıldığında Sibylle, fidye borcunu çok bulup onunla evlenmekten imtina etmiştir. Borcunu ödemek için İstanbul'a gidip Bizans Kralı Manuel'e başvuran ve fidye parasını ancak ondan aldığı parayla temin eden Baudouin, 1180'in ilkbaharında Filistin'e döndüğünde Sibylle'in Fransa'dan getirilen Guy de Lusignan'la nişanlandığını duymuştur. Hittîn'de Selâhaddîn'e Kudüs Haçlı Kralı olarak yenilecek olan Guy de Lusignan, bu evlilikle Yafa ve Askalân kontluklarını elde ederken Kudüs Haçlı Krallığında önemli bir konuma sahip olan İbelin ailesi, yaşananlardan rahatsız olmuş, bu durum Kudüs'te Renaud de Châtillon'un da karıştığı bölünme sürecini kızıştırmıştır (Runciman, 2008, C 2, ss. 354-357; Holt, 1999, ss. 57-58; Demirkent, 1997, ss. 130-131).

Mercuiyûn'dan sonra Selâhaddîn, Kudüs Haçlı Krallığına yönelik baskı ve hücumlarını sürdürmüştür. Oysa Krallık kuvvetleri, Rebîülevvel 578/Mayıs 1182'deki Kevkeb Kalesi çevresindeki savunması (Runciman, 2008, C 2, s. 361; Lyons & Jackson, 2006, ss. 206-209; Şeşen 2000, s. 106) ve Selâhaddîn'in kuzeyde Musul-Halep ittifakı ile uğraşırken Kral VI. Baudouin'in ittifakı desteklemek için Dımaşk çevresine yönelik harekâtı (Runciman, 2008, C 2, ss. 363-364) dışında, Hittîn'e kadar bir daha Selâhaddîn'in karşısına çıkmamıştır. Haçlılar, insan kaynağı bulmakta sorun yaşıyorlardı (Holt, 1999, s. 57). Selâhaddîn, Tel Harra-Mercuiyûn ve Beytü'l-Ahzan galibiyetleri ile Haçlıların nitelikli insan kaynağını kısmen imha edip kısmen esir alırken Mısır üzerinden Akdeniz'de aldığı önlemlerle onları yeni insan kaynaklarından yoksun bırakmıştır.

Bundan sonra Kudüs Haçlı Krallığının Müslümanlara yönelik faaliyetleri, Haçlıların hizaya getiremedikleri Kerek Kontu Renaud de Châtillon'un girişimleriyle sınırlı kalmıştır. Renaud de Châtillon, Nüreddin Mahmud zamanında esir edilmişken Halep yönetimi tarafından serbest bırakılmıştı (Willelmus, 1943, C 2, s. 414; Hanbelî, 1996, s. 116). Onun faaliyetleri, Musul-Halep ittifakını yıpratırken Selâhaddîn'e Haçlılarla yaptığı anlaşmayı (576/1180) yok saymasına (Runciman, 2008, C 2, s. 361; el-Mutvi, 1982, s. 83; Demirkent, 1997, s. 132; Polat, 2020, s. 131) imkân tanıdığı gibi, kanaatimce onun Halep-Musul ittifakına yönelik mücadelesine meşruiyet

kazandırmıştır. Renaud'un özellikle 578/1182-1183'te Medine'ye yönelik girişiminin Selâhaddîn'in donanması tarafından Kızıldeniz'de engellenmesi (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 117-118; Ebü'l-Fida, 1997, C 2, s. 144) Selâhaddîn'e Müslümanlar nezdinde İslam'ın hamisi konumunu kazanmasında simgesel bir önem arz etmiştir.

Selâhaddîn, Merciuyn'dan bir sonraki yıl, Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıcarşlan ile Hasankeyf Artuklu Beyi Nûreddin Muhammed arasındaki ihtilafı sulhla neticelendirmiş; ardından Çukurova Ermenilerinin üzerine yürüyerek Türkmenleri, onların zulmünden kurtarmıştır (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 101-102). Zehebî, Selâhaddîn'in Ermenilere yönelik bu faaliyetini "tarihî bir gündü" diyerek övmüştür (Zehebî, 1985, C 3, s. 80).

Musul Atabegi II. Seyfeddin Gazi'nin vefatından sonra (Safer 576/Haziran 1180), Abbâsi Halifesi Nâsır-Lîdînillâh (575-622/1180-1225) Selâhaddîn'e elçileri aracılığıyla saltanat hil'atı ile Mısır ve Şam'ın beratını (İbnü'd-Devâdârî, 1972, C 7, s. 69) göndermiş (Receb 576/Kasım-Aralık 1180) ve Halifenin elçisi Selâhaddîn'le birlikte Mısır'a kadar yol almıştır (Makrîzî, 1996, C 1, s. 183). el-Melikü's-Sâlih'in 577/1181'de vefatıyla Musul'un Şam üzerinde tahakküm ihtimali oluşmuş (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 107-108), ardından 578/1182'de Musul Atabegi İzzedin Mesud, Selâhaddîn'e karşı Ahlat Sahibi (Şah-ı Ermen) ve Mardin Artuklu Beyi Kutbeddin b. Necmeddin Alpî ile ittifak kurmuştur (İbnü'l-Esîr, 2003, C 10, ss. 116-117), buna rağmen Selâhaddîn, müteakip üç dört yıl içinde Nûreddîn'in Şam'daki hakimiyet alanına ulaşmış, hakimiyet alanını Diyarbakır çevresine kadar genişletmiş ve Musul'la da anlaşılmıştır. Böylece Nûreddîn'den sonra bölgedeki Müslüman birliği, Haçlılara karşı mücadelenin sağladığı motivasyonla onun önderliği altında oluşmuştur ve bu birlik, Selâhaddîn'i Hittîn Zaferi ve Kudûs'ün fethine götürmüştür (583/1187). Nitekim Selâhaddîn, Merciuyn'dan hemen sonra Ferruhsâh'ın Safed çevresine yaptığı bir yağma akını ile ilgili Halifeye gönderdiği mektupta "Küfür tutuldu. İnkârın esasları sarsıldı... İslam'ın yüzü müjdelere döndü...Kudûs, bizi beklemektedir!" demiştir (el-Eyyûbî, 1401H, ss. 32-33). Neticede İbn Şeddâd, "O (Remle yenilgisi), büyük bir musibetti, Allah onu meşhur Hittîn Vakası'yla iyileştirdi." (İbn Şeddâd, 1375H, s. 97) tespiti yapmışsa da Merciuyn Zaferi, Remle'deki yenilgiyi telafi etmenin dahi ötesinde bir ortam oluşturmıştır.

Sonuç

Merciuyn Zaferi, öncesindeki Tel Harra ve sonrasındaki Beytül-Ahzan Kalesi Zaferi ile birlikte Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin faaliyetlerinde bir dönüm noktasıdır. Bu zafer, Remle Vakası (Mont Gisard Muharebesi)'nin olumsuz etkilerini izale ettiği gibi, Selâhaddîn'in Şam'da İslam birliğini sağlamasında ve Doğu Akdeniz'de devam eden Haçlı birliğini bozmasında anahtar bir rol oynamış ve aynı zamanda Selâhaddîn Devri'nde Haçlılara karşı mücadeleyi mekânsal açıdan etkilemiştir.

Remle Vakası, Nûreddin Mahmud Zengî'nin Mısır'a hâkim olmasından itibaren (564/1169) Mısır'ı Kudûs Haçlı Krallığına karşı karadan da mücadelenin üssüne dönüştürme yönündeki stratejinin sorunlu olduğunu göstermiş, Merciuyn ise Şam'ın bu mücadelenin merkez üssü olmayı sürdürmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Merciuyn'la birlikte Selâhaddîn Kudûs Haçlı Krallığına karşı karadan mücadeleyi Şam'dan yürütmüştür.

İmâdüddin Zengî Devrinde 539/1144'te Urfa Haçlılardan alınmış, Nûreddin Mahmud Devrinde de Urfa Kontluğu tamamen yıkıldığı gibi Antakya Prinkepsliği ve Trablus Kontluğu epey zayıflatılmıştı. Buna karşı Doğu Akdeniz'deki Haçlı istilasının

lokomotifi Kudüs Haçlı Krallığı, genel olarak gücünü korumuştur. Tel Harra-Merciuyûn-Beytül'l-Ahzan zafer serisi, Kudüs Haçlı Krallığının gücünü bastırmış, Krallığın üst yönetimini itibarsızlaştırmış, hiyerarşisini sarsmış ve onu baş edemeyeceği sorunlarla yüz yüze bırakmıştır.

Selâhaddîn, söz konusu zafer serisinin ardından Şam'ı Kudüs Haçlı Krallığından yana kısmen de olsa güvenceye alarak Mısır'ı tahkim etme fırsatı bulmuş ve inşa hâlindeki donanmasının kurumsal yapısını tamamlayarak Akdeniz üzerinden Haçlı akışının önüne geçmeye çalışmıştır. Böylece Kudüs Haçlı Krallığını Şam cihetinde karadan, Mısır cihetinde denizden kısıpaca alarak onu tükenişe götürecek yola sevk etmiştir. Selâhaddîn, Kudüs Haçlı Krallığı adına Müslümanlara karşı sınırsız eylemlere girişen Renaud de Châtillon'un eylemlerinden de Haçlıların aleyhine ve Müslümanların birliğinin lehine istifade etmiştir.

Merciuyûn'un merkezinde yer aldığı zaferler dizisi, Selâhaddîn'in Abbâsî Halifesi ve Müslümanlar nezdinde itibarını olumlu etkilemiş ve onun Nûreddin Mahmud Zengî'nin vefatından sonra Şam'da bozulan birliğe ulaşmasına katkı sağlamıştır. Merciuuyûn'dan sonra Musul'un Şam'da gücünü pekiştirme yönündeki adımları akim kalmış, Musul ile Ahlat arasındaki iş birliği dahi Selâhaddîn'in Nûreddin'in konumunu elde etmesini engelleyememiştir. Nihayetinde bu zaferler dizisi, Hıttîn Zaferi ve Kudüs'ün fethinin yolunu açmıştır.

Kaynakça

- Aşûr, S. A. (2010). *El-Harakatü's-Salîbiyye* (C. 1). Kahire: Mektebetü'l-Enclû el-Mısıriyye.
- Bozkurt, N. (1994). Davul. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 9, ss. 53-55). TDV Yayınları.
- Bündârî, K. (1979). *Sene'l-Berki's-Şâmî* (F. en-Nebravî, Thk.). Kahire: Mektebetü'l-Hancı.
- Demirkent, I. (1997). *Haçlı Seferleri*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Dımaşk: Dârü'l-fıkr.
- Ebü Şâme, el-Makdisî. (2002). *Kitâbü'r-Ravzateyn fî ahhâri'd-devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye* (C. 3, İ. Şemseddin, Thk.). Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye.
- Ebü'l-Farac, C. İbnü'l-İbrî. (1986). *Tarihü'z-zamân*. Beyrut: Dârü'l-Maşrik.
- Ebü'l-Fidâ, İ. el-Eyyûbî. (1997). *Târîhu Ebi'l-Fidâ el-muhtasar fî ahhâri'l-beşer* (C. 2, M. Deyyûb, Thk.). Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye.
- el-Eyyûbî, İ. Şâhinsâh. (1981). *Muzmarü'l-Hakaik ve Sırrü'l-Halâik* (H. Habeşî, Thk.). Kahire: Alemü'l-Kitab.
- el-Hanbelî, A. (1996). *Şifâü'l-kulûb fî menâkıbı Benî Eyyûb* (M. Şerkavî, Thk.). Kahire: Mektebetü's-Sekafetü'd-Diniyye.
- el-Mutvî, M. A. (1982). *El-Hurubü's-Salîbiyye fî'l-Maşrik ve'l-Mağrib*. Kahire: Dârü'l-Gureba' el-İslâmî.
- Gibb, H. A. R. (1969). The rise of Saladin (1169–1187). K. M. Setton, M. W. Baldwin, ve H. E. Mayer (Ed.), *A history of the Crusades: The later Crusades* (C. 1, ss. 599–628) içinde. Madison: University of Wisconsin Press.
- Hanki, C. (1948). *Tarihü Bahriyetü'l-Mısıriyye*. Kahire: Dârü'l-Kütübi'l-Mısıriyye.
- Hendley, G. (2010). Saladin Hero of İslam. Pen & Sword.
- Holt, P. M. (1999). *Haçlılar Çağı 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakınoğu* (Ö. Arıkan, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İbn Cübeyr. (n.d.). *Rihletü İbn Cübeyr*. Beyrut: Dâru Sadr.
- İbn Kesîr, E. F. (2006). *El-Bidâye ve'n-nihâye* (C. 12, A. Cad, Thk.). Kahire: Dârü'l-hadis.
- İbn Şeddâd, E. M. B. (1994). *En-Nevâdirü's-sultâniyye* (C. eş-Şeyyâl, Thk.). Kahire: Mektebetü'l-Hancı.
- İbn Vâsil. (1957). *Müferricü'l-kürûb fî ahhâri Benî Eyyûb* (C. 2, C. eş-Şeyyâl, Thk.). Kahire: Matbaatü'l-emiriyye.
- İbnü'd-Devâdârî, S. (1972). *Kenzü'd-Dürer ve Câmi'u'l-Ğurer ed-Dürrü'l-matlûb fî ahhâri devleti Benî Eyyûb* (C. 7, S. A. Aşûr, Thk.). Kahire: Matbaatü İsa el-Bâbî el-Halebî.
- İbnü'l-Adîm. (1996). *Zübdetü'l-Haleb min târihi Haleb* (H. el-Mansûr, Thk.). Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye.
- İbnü'l-Esîr, E. H. İ. el-Cezerî. (1978). *El-Kâmil fî't-târîh* (C. 10, A. el-Kâdî, Thk.). Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye.
- Karakuş, N. (2018). Haçlı Acımasızlığının Uç Örneği: Châtillonlu Renaud. *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 91-118.
- Karakuş, N. (2018). Haçlı Seferlerinde Menbic. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2072-2086.
- Karakuş, N. (2020). *Haçlı Seferlerinde Av ve Avcı*. Konya: Çizgi Yayınları.
- Karakuş, N. (2020^b). *Haçlı Seferlerinde Tıp*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Karakuş, N. (2021). *Nureddin Zengi*. İstanbul: Ensar Yayınları.
- Karakuş, N. (2023). *Haçlı Seferlerinde Casusluk ve İstihbarat*. İstanbul: Hikmetevi

Yayınları.

- Küçükspahioğlu, B. (2007). *Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Lee, J. (2017). *God's Wolf: The Life of the Most Notorious of All Crusaders: Reynald de Chatillon*. Atlantic Books.
- Levitt, M. (2019, Aralık 10). Ateret Fortress. Off the Beaten Track in Israel. <https://eshchar.wixsite.com/offtrackisrael/single-post/ateret-fortress>.
- Lyons, M. C. ve Jackson, D. E. P. (2006). *Selahaddin: Kutsal savaşın politikaları* (Z. Savan, Çev.). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Makrîzî, E. M. T. (1997). *Es-Sulûk li-ma'rifeti duvel el-mulûk* (C. 1, M. A. Atâ, Thk.). Beyrut: Dârü'l-kütübî'l-ilmiyye.
- Mihael, S. (1995). Rivayatü el-Muerrih Mihail el-Süryâni el-Kebir. In S. Zekkâr (Yay. haz.), *El-Mevsu 'atü 'ş-Şamile fi 't-târîh-i hurûb 's-salibîyye* (C. 5, ss. 87–311).
- Özaydın, A. (2007). Nevbet. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 33, ss. 38-41). TDV Yayınları.
- Özer, S. (2018). Remle Savaşı ve Selâhaddîn Eyyûbî (25 Kasım 1177). *History Studies*, 10(7), 185-198. <https://doi.org/10.9737/hist.2018.655>.
- Polat, Z. (2015). *Salâhaddîn Eyyûbî'nin Haçlı siyaseti ve Kudûs Haçlı Krallığıyla yaptığı antlaşmalar* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Polat, Z. (2020). Sultan Selâhaddîn Eyyûbî dönemi (569–589/1169–1193). Z. Polat (Ed.), *Eyyûbîler: Siyasi tarih* (ss. 95–174) içinde. Ankara: İlâhiyât.
- Runciman, S. (2008). *Haçlı Seferleri Tarihi* (C. 2, F. Işıltan, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sallâbî, M. A. (2010). *Eyyûbî Devleti, Selâhaddîn Eyyûbî ve Kudûs'ün Yeniden Fethi* (Ş. Şenaslan, Çev.). İstanbul: Ravza Yayınları.
- Sıbt İbnü'l-Cevzî. (2013). *Mir'âtü'z-zamân fi tevârîhi'l-a'yân* (C. 21, İ. ez-Zeybek, Thk.). Dımaşk-Hicaz: Er-Risâletü'l-alemiyye.
- Stevenson, W. B. (1907). *The Crusaders in the East*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Şeşen, R. (2000). *Salâhaddîn Eyyûbî ve devri*. İstanbul: İSAR.
- Turan, A. (2024). *Kudûs'ün fethinin mimarı Nûreddin Mahmud Zengî: Hayatı ve Dönemi*. İstanbul: Siyer Akademi.
- Ünal, E. (2022). Bir Ortaçağ Haçlı Kalesi: Tibnîn (Toron) 1099-1187. *Şarkiyat Mecmuası - Journal of Oriental Studies*, 41, 123-158.
- Willelmus, T. (1943). *A history of deeds beyond the sea* (E. A. Babcock, Çev.). New York: Columbia University Press.
- Yâkût, Ş. (1977). *Mu'cemü'l-büldân* (Vols. 1-5). Dâru Sâdr.
- Zehebî, E. A. (1958). *El-İber fi haber min-ğaber* (Çev. 3, E. H. M. S. el-Beysûnî Zeğlûl, Thk.). Beyrut: Dârü'l-kütübî'l-ilmiyye.

Extended Abstract

Although the unification of Damascus and Egypt was achieved under Nûr al-Dîn Maḥmûd Zengî (r. 1146–1174) following Asad al-Dîn Shîrkûh's domination of Egypt in 564/1169, the death of Nûr al-Dîn in 1174 (569 AH) brought this unity to the brink of collapse. Meanwhile, the Crusaders moved toward Damascus, Nûr al-Dîn's capital, which proved incapable of resisting them.

Nûr al-Dîn's successor, his eleven-year-old son al-Malik al-Şâlih Ismâ'îl (d. 577/1181), was taken to Aleppo, and the Emirate of Mosul seized territories between Aleppo and Mosul. In Egypt, Salâh al-Dîn al-Ayyûbî (Saladin), who had succeeded his uncle Shîrkûh after his death in 564/1169, was invited to Damascus. Although Saladin took control of key Syrian cities like Damascus, Ḥamâ, and Hims, Aleppo resisted him and formed an alliance with Mosul, leading to a fragmentation of unity in the Syrian region.

After defeating the Aleppo-Mosul alliance at the battles of Qûrûn of Ḥamâ and Tell Sultân, Saladin returned to Egypt and continued his struggle against the Crusaders from there, launching the Gaza-Ascalon Campaign between 20 Jumâdâ al-Awwal and 15 Jumâdâ al-Âkhirah 573 AH (14 November–9 December 1177). However, near Ramla, he was ambushed by King Baldwin IV of Jerusalem and was forced to retreat to Cairo. During this encounter, not only did Saladin lose part of his military equipment, but key figures like the jurist 'Îsâ al-Ḥaqqârî (d. 585/1189) were also captured.

Given the Aleppo-Mosul alliance's ties with both the Crusaders and the Ismâ'îlîs (Assassins), the events at Ramla risked producing results in favor of the Crusaders in Damascus. Indeed, the Crusaders laid siege to Ḥârim Castle but withdrew after al-Malik al-Şâlih threatened them with Saladin's approach and provided them with a monetary offering. In Saladin's absence, his brother Turân Shâh, who served as deputy in Damascus, failed to offer effective resistance to the Crusaders.

While the Crusaders were besieging Ḥârim, Saladin marched from Egypt to Damascus, arriving on 23 Shawwâl (14 April). He first resolved a dispute between his brother Turân Shâh and Ibn al-Muqaddam, the governor of Baalbek. Considering the drought in the region, Saladin remained in Damascus for a while, during which he reorganized his military forces. He appointed his nephew Taqî al-Dîn 'Umar (d. 587/1191) in Ḥamâ to confront the County of Tripoli, and his cousin Nâsir al-Dîn Muḥammad b. Shîrkûh to oppose the Principality of Antioch. He sent Turân Shâh back to Egypt and placed Taqî al-Dîn's brother Farrukh Shâh b. Shâhin Shâh (d. 578/1182) in charge of the Damascus forces to stand against the powerful Kingdom of Jerusalem.

While Saladin was occupied with the Gaza-Ascalon Campaign and the affairs in Baalbek, the Crusaders focused on fortifying their borders. Onfroi de Toron fortified the hill of Ḥûnîn on the Bâniyâs–Tibnîn road, while King Baldwin IV began constructing a fortress called Bayt al-Aḥzan in a strategic location overlooking the road from the Dead Sea to Damascus. Although the unification of Damascus and Egypt was achieved under Nûr al-Dîn Maḥmûd Zengî (r. 1146–1174) following Asad al-Dîn Shîrkûh's domination of Egypt in 564/1169, the death of Nûr al-Dîn in 1174 (569 AH) brought this unity to the brink of collapse. Meanwhile, the Crusaders moved toward Damascus, Nûr al-Dîn's capital, which proved incapable of resisting them.

Nûr al-Dîn's successor, his eleven-year-old son al-Malik al-Şâlih Ismâ'îl (d. 577/1181), was taken to Aleppo, and the Emirate of Mosul seized territories between Aleppo and Mosul. In Egypt, Salâh al-Dîn al-Ayyûbî (Saladin), who had succeeded his uncle Shîrkûh after his death in 564/1169, was invited to Damascus. Although Saladin took control of key Syrian cities like Damascus, Ḥamâ, and Hims, Aleppo resisted him and formed an alliance with Mosul, leading to a fragmentation of unity in the Syrian region.

After defeating the Aleppo-Mosul alliance at the battles of Qûrûn of Ḥamâ and Tell Sultân, Saladin returned to Egypt and continued his struggle against the Crusaders from there, launching the Gaza-Ascalon Campaign between 20 Jumâdâ al-Awwal and 15 Jumâdâ al-Âkhirah 573 AH (14 November–9 December 1177). However, near Ramla, he was ambushed by King Baldwin IV of Jerusalem and was forced to retreat to Cairo. During this encounter, not only did Saladin lose part of his military equipment, but key figures like the jurist 'Îsâ al-Ḥaqqârî (d. 585/1189) were also captured.

Given the Aleppo-Mosul alliance's ties with both the Crusaders and the Ismâ'îlîs (Assassins), the events at Ramla risked producing results in favor of the Crusaders in Damascus. Indeed, the Crusaders laid siege to Ḥârim Castle but withdrew after al-Malik al-Şâlih threatened them with Saladin's approach and provided them with a monetary offering. In Saladin's absence, his brother Turân Shâh,

who served as deputy in Damascus, failed to offer effective resistance to the Crusaders.

While the Crusaders were besieging Ḥārim, Saladin marched from Egypt to Damascus, arriving on 23 Shawwāl (14 April). He first resolved a dispute between his brother Turān Shāh and Ibn al-Muqaddam, the governor of Baalbek. Considering the drought in the region, Saladin remained in Damascus for a while, during which he reorganized his military forces. He appointed his nephew Taqī al-Dīn 'Umar (d. 587/1191) in Ḥamā to confront the County of Tripoli, and his cousin Nāṣir al-Dīn Muḥammad b. Shīrkūh to oppose the Principality of Antioch. He sent Turān Shāh back to Egypt and placed Taqī al-Dīn's brother Farrukh Shāh b. Shāhin Shāh (d. 578/1182) in charge of the Damascus forces to stand against the powerful Kingdom of Jerusalem.

While Saladin was occupied with the Gaza-Ascalon Campaign and the affairs in Baalbek, the Crusaders focused on fortifying their borders. Onfroi de Toron fortified the hill of Ḥūnīn on the Bāniyās–Tibnīn road, while King Baldwin IV began constructing a fortress called Bayt al-Aḥzan in a strategic location overlooking the road from the Dead Sea to Damascus.

Although Saladin attempted to halt the construction of this fortress by offering the Crusaders goods, they completed it regardless. In response to Crusader activity around Bāniyās in 574/1179, Saladin mobilized his forces. On 1 Dhū al-Qa'dah 574 (10 April 1179), his vanguard, led by Farrukh Shāh, encountered and defeated a Crusader unit at a location known as Tell Ḥarrā. Although King Baldwin IV survived, Onfroi de Toron, a highly respected Crusader noble, was wounded and died twelve days later. This engagement dealt the Crusaders heavy losses. Saladin then advanced toward Bayt al-Aḥzan Fortress but hesitated to besiege it.

While stationed near Bāniyās, Saladin received word that Crusaders had arrived near Tell al-Qāḍī, in a place called Marj 'Uyūn, on 2 Muḥarram 575 (8 June 1179). In the ensuing battle, particularly due to Farrukh Shāh's desperate efforts, the Crusaders suffered a crushing defeat. Although Baldwin IV once again escaped, seventy high-ranking and a total of 270 Crusaders were captured, including the Templar Grand Master Odo of St. Amand and Baudouin of Ibelin, a contender for the Jerusalem throne. Odo died in captivity, while Baudouin was later ransomed for 150,000 gold coins—a sum befitting royalty. Muslim prisoners, including 'Isā al-Ḥaqqārī, who had been captured at Ramla, were also freed as a result of this victory.

Saladin capitalized on the victory at Marj 'Uyūn by launching an attack on Bayt al-Aḥzan Fortress. On 24 Rabī' al-Awwal (29 August), he captured about 700 Crusaders and killed around 1,500, razing the fortress to the ground.

The victories of 575/1179, centered around Marj 'Uyūn, firmly established Saladin as the leader of the Muslim resistance against the Crusaders following the era of Nūr al-Dīn. After these victories, Saladin returned to Egypt, strengthened the coastal defenses, and enhanced the functionality of his naval forces to counter Crusaders arriving from Europe via the Mediterranean. He then moved back to Damascus, took Aleppo, and reached an agreement with Mosul, thus unifying the Muslim front in Syria.

On another note, the enormous ransom imposed on Baudouin of Ibelin prevented his marriage to Princess Sibyl, heir to the Jerusalem throne, thereby disrupting Crusader unity in Jerusalem. These direct and indirect consequences of the Battle of Marj 'Uyūn opened the path for Saladin's future victories at Ḥaṭṭīn and ultimately the conquest of Jerusalem.

This article argues that narrating Saladin's conquest of Jerusalem as a simple contrast between Ramla and Ḥaṭṭīn is inadequate. Instead, it posits that the Victory of Marj 'Uyūn helped Saladin recover from the setback at Ramla, paving the way for his success, and supports this claim with evidence from both primary sources and scholarly research.

Although Saladin attempted to halt the construction of this fortress by offering the Crusaders goods, they completed it regardless. In response to Crusader activity around Bāniyās in 574/1179, Saladin mobilized his forces. On 1 Dhū al-Qa'dah 574 (10 April 1179), his vanguard, led by Farrukh Shāh, encountered and defeated a Crusader unit at a location known as Tell Ḥarrā. Although King Baldwin IV survived, Onfroi de Toron, a highly respected Crusader noble, was wounded and died twelve days later. This engagement dealt the Crusaders heavy losses. Saladin then advanced toward Bayt al-Aḥzan Fortress but hesitated to besiege it.

While stationed near Bāniyās, Saladin received word that Crusaders had arrived near Tell al-Qāḍī, in a place called Marj 'Uyūn, on 2 Muḥarram 575 (8 June 1179). In the ensuing battle, particularly due to Farrukh Shāh's desperate efforts, the Crusaders suffered a crushing defeat. Although Baldwin IV

once again escaped, seventy high-ranking and a total of 270 Crusaders were captured, including the Templar Grand Master Odo of St. Amand and Baudouin of Ibelin, a contender for the Jerusalem throne. Odo died in captivity, while Baudouin was later ransomed for 150,000 gold coins—a sum befitting royalty. Muslim prisoners, including 'İsâ al-Ḥaqqārî, who had been captured at Ramla, were also freed as a result of this victory.

Saladin capitalized on the victory at Marj 'Uyûn by launching an attack on Bayt al-Aḥzan Fortress. On 24 Rabî' al-Awwal (29 August), he captured about 700 Crusaders and killed around 1,500, razing the fortress to the ground.

The victories of 575/1179, centered around Marj 'Uyûn, firmly established Saladin as the leader of the Muslim resistance against the Crusaders following the era of Nûr al-Dîn. After these victories, Saladin returned to Egypt, strengthened the coastal defenses, and enhanced the functionality of his naval forces to counter Crusaders arriving from Europe via the Mediterranean. He then moved back to Damascus, took Aleppo, and reached an agreement with Mosul, thus unifying the Muslim front in Syria.

On another note, the enormous ransom imposed on Baudouin of Ibelin prevented his marriage to Princess Sibyl, heir to the Jerusalem throne, thereby disrupting Crusader unity in Jerusalem. These direct and indirect consequences of the Battle of Marj 'Uyûn opened the path for Saladin's future victories at Ḥaṭṭîn and ultimately the conquest of Jerusalem.

This article argues that narrating Saladin's conquest of Jerusalem as a simple contrast between Ramla and Ḥaṭṭîn is inadequate. Instead, it posits that the Victory of Marj 'Uyûn helped Saladin recover from the setback at Ramla, paving the way for his success, and supports this claim with evidence from both primary sources and scholarly research.